

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

כזית נבילה, אלא או שלא אוכל כלל או שאוכל כזית שלם,
הרי המילים "אוכל כזית שלם" בוודאי לא חלים]. וצריך עוד
לפלפל בזה.

בית הוראה | אכילת נבילות וטריפות - חייבת בסוכה?

הגמרא שלנו הסיקה כדרכא שיש חילוק בין אוכל עפר שאינו ראוי לאכילה לבין אוכל נבילות וטריפות שנחשב מאכל הראוי לאכילה אלא דאריא הוא דרביע עליה.

ויש לדון לפי זה האם האוכל נבילות וטריפות חייב לאוכלם בסוכה. נפקא מינה בזה למי שרואה יהודי רחוק אוכל סעודה של מאכלים אסורים, ואינו יכול להשפיע עליו להימנע מאכילתם, אבל אם יציע לו לאכול בסוכה יסכים לזה. האם אכילת איסור חייבת בסוכה?

יודע אני שחלק מכם מזדעזעים מהשאלה, וכי עדיף שיאכל החזיר בתוך הסוכה הקדושה? אבל תורה היא וללמוד אני צריך, שלכאורה כיון שנתבאר בסוגייתנו שהנבילות ראויות לאכילה, מדוע לא יתחייב לאכלם בסוכה. [אילו היה איסור לאכול מחוץ לסוכה, אזי לא היה חל על נבילה, מפני שאין איסור חל על איסור. אבל זו מצוות עשה לאכול בסוכה, ועשה לכאורה חל על גם על איסור].

כיוצא בדבר הסתפקתי במה שהזהירו הפוסקים שלא לדבר דברי לשון"ר בסוכה. אם אינו יכול להוכיח חבריו המשוחחים בדברי לשון"ר על עצם הדיבור, אבל יכול לומר להם "מדוע אינכם משוחחים בתוך הסוכה, הרי יש חיוב לשבת לשיחת מרעים בתוך הסוכה!" האם יש בזה טעם?

השקפה | האם יהודי קץ באכילת חזיר?

הגמרא אומרת שגם אילו הווה אמינא שנבילה אינה ראויה לאכילה, מכל מקום מי שהדיר את אשתו אם לא אכלתה ואכל נבילה אסתו אסורה, משום "דכיון דמעיקרא אכל והדר

למדנות | נשבע לא לאכול חצי שיעור ואכל שיעור

בסוגיא שלנו אנו לומדים שלדעת ריש לקיש מתפרשת המשנה המחייבת קרבן שבועה על אכילת נבילות, באדם שאסר על עצמו חצי שיעור.

יש לחקור לפי ריש לקיש כאשר נשבע על חצי שיעור, ואכל חצי שיעור (ועבר בזה על השבועה) והמשיך לאכול עד יותר מכשיעור, האם מתחייב גם משום השבועה וגם משום הנבילה, או שמאחר שלבסוף אכל כזית שוב ממילא התבטל איסור השבועה, שהרי התברר שהיתה כאן אכילת כשיעור שהוא מושבע עליה מהר סיני. וזה תלוי בשאלה במי שאוכל כזית, האם כל חלק וחלק מהכזית אסור (כאשר הוא חלק מאכילה של כזית, שהיא אכילה חשובה), או שרק הפירור האחרון של הכזית הוא האסור.

אכילה בסוכה

ועיקר המשמעות בראשונים ובאחרונים שכאשר המשיך ואכל כזית שוב אינו חייב מצד השבועה.

אלא דאם כן יש להתבונן, הרי נמצא שהשבועה לא אסרה אותו אלא כאשר אוכל חצי כזית ואינו ממשיך לכזית, וא"כ מצד השבועה יש לו חיוב להמשיך ולאכול כזית, כי לא נאסר עליו בשבועה אלא שלא לאכול "פחות מכזית" לבדה, אלא שמאידך גיסא יש עליו איסור לאכול כזית מצד שהיא נבלה.

ויש לדון מדוע אינו מחוייב להשלים אכילת הכזית, שהרי על קיום השבועה יש גם עשה ("ככל היוצא מפיו יעשה") וגם לא תעשה (לא תשבעו לשקר או לא יחל דברו), ואילו השרץ יש בו רק לא תעשה, א"כ מדוע לא אומרים בזה עשה דוחה לא תעשה ויהיה חייב להשלים האכילה לכזית.

אך באמת זה אינו, שהרי אם כן זו שבועה לבטל מה שכתוב בתורה. אמנם הוא לא אמר שיאכל אלא אמר שלא יאכל, וכתוצאה מזה שעבר ואכל הוא הגיע למצב שבו השבועה מחייבת אותו לאכול עוד, אבל עדיין זה שבועה לבטל את המצוה. [הרי אם הוא יאמר בפירוש: "שבועה שלא אוכל חצי

אשתבע ליה חשובי אחשביה" ופירש רש"י "חשובי אחשביה – באכילתו, וגילה על עצמו שאינו קץ בהן".

מבואר מדבריו שהטעם לומר שדבר איסור אינו נחשב ראוי לאכילה זה בגלל שהוא **משוקץ** לאכילה, אבל מי שאוכל נבילות גילה על עצמו שאינו קץ בהן ולגביו חשוב ראוי לאכילה.

במבט ראשון יש לתמוה, הרי השריש בנו רש"י בסוף פרשת קדושים על הפסוק "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי": רבי אלעזר בן עזריה אומר, **מנין שלא יאמר אדם: נפשי קצה בבשר חזיר**, אי אפשר ללבוש כלאים, **אבל יאמר: אפשר, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי**, תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים. ואם כן, איך כתב כאן רש"י שסתם ישראל "קץ באכילת איסור" ולכן אינו נחשב ראוי לאכילה.

אך הביאור פשוט, שהוא אינו קץ בחזיר מצד טעמו או תכונותיו, אבל לאחר שאביו שבשמיים גזר עליו הוא קץ בו מצד **שהקב"ה ציווה עלינו לשקץ ולתעב את אכילתו**.

לפי זה, יש לדון אם אמר "קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום" ואכל נבילות וטרפות **בהיתר של פקוח נפש**. האם נחשבת אכילתו אכילה, כיון שזאת אכילת מצוה שאינה משוקצת, או שגם כאשר יש היתר לאכול החזיר, מכל מקום הוא נשאר משוקץ אצל בני ישראל ואין זו אכילה כלל.

אכן ראו בשולחן ערוך (או"ח סימן שכח, יד) שאם חולה שיש בו סכנה צריך בשר בשבת, שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו נבילה, וביאר המשנ"ב שם דלדעת הרבה ראשונים הטעם משום **דחיישינן שמא יקוץ החולה בבשר הנבילה** ולא יאכל ויסתכן. הרי שנבילה נחשב משוקצת אצל יהודי גם כשהוא חייב לאוכלה.

סיפור | "גלאט כשר" על חזיר?!

מספרים על רב אחד שניגשו אליו עם ריאה שיבדוק את כשרותה האם היא ללא שום סירכא וחששות. הריאה המדוברת היתה 'מוזרה' בעיני הרב, הוא שאל "זה מכבש או מעז?"

השיבוהו: לא ולא, זוהי ריאת חזיר... יש כאן בעיר אשה חולה מסוכנת שחייבת עפ"י הרופאים לאכול בשר חזיר, אך היא אמרה: מילא חזיר, אבל נבילה? בשום פנים ואופן! ואינה מוכנה לאכול אלא אם כן יבוא השוחט וישחט כדת וכדין. לאחר השחיטה התעקשה להביא את הבדוק שיבדוק אם אין שום 'שאלה' בריאה, אך לביש המזל התגלתה איזו שאלה, וכעת נפשנו בשאלתנו לפני הרב האם הריאה הזו גלאט ללא שום חשש. הרב עיין בריאה, הביט כה וכה, ואז החל מסתובב

בחדר הלוך ושוב, כולו לבטים...

שאלוהו בחשש: האם ה'שאלה' כאן כל כך חמורה? ...

לא, הוא השיב, אני פשוט לא מצליח להוציא מהפה שלי "גלאט כשר" על חזיר...

תופעה | "לא שמעתי, אכן הוא עיקר בעיני"

בדף שלנו אנו מוצאים לשון נדירה ברש"י "לא שמעתי כן, אכן הוא עיקר בעיני". בדרך כלל "לא שמעתי" משמש אצל רש"י כסיבה להסתייגות או לחיפוש מקור אחר "אך ראיתי כן ב..."

בערכי יב, ב רש"י כותב על הצעתו לגרוס גירסא אחרת בגמרא: **"כך הבנתי מליבי וישרה בעיני אבל לא שמעתי"** ואחרי כן מצאתי ספר ישן מוגה שכתוב בו כן **והודעתי לרבותי וישרה בעיניהם**... "משמע שמכיון ש"לא שמעתי" הוא ביקש מקור לקיים את הצעתו.

אבל כאן רש"י אומר שלמרות שלא שמע כן מרבותיו מכל מקום בעיניו זה הוא העיקר.

מהדף ליומי | לכל אחד חלקו בתורה

זאת דוגמא למושג "תן חלקנו בתורתך". למרות שרבותיו של רש"י לא השמיעוהו כן, מכל מקום בפעם הזאת הפירוש נראה בעיניו עיקר.

בעוד כמה ימים נעמוד בהר סיני ונקבל שוב את התורה. מבואר בקדמונים שלכל אחד מישראל יש את חלקו המסוים בתורה, לפי שורש נשמתו.

הרי מצות תלמוד התורה היא מצוה שמתקיימת ע"י כל הכלל ישראל שבכל הדורות יחדיו, אי אפשר שאחד לבדו ילמד את כל התורה, אלא כל אחד מוסיף את חלקו וביחד כל הכלל ישראל קונה את כלל התורה. לכן בברכת התורה אנו מתפללים על כל הכלל ישראל יחד 'ונהיה אנחנו וצאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו', כי התורה לא נמסרת לכל אחד כאיש פרטי אלא כחלק מקומת כלל ישראל.

פעם התפאר לפני אחד מידידי בייחוסו שהוא נין ונכד להגר"א, ואמר שהגר"א התפלל עליו כל יום להצלחתו בתורה, כשבירך 'ונהיה אנחנו וצאצאנו'. השבתי לו **שאף עלי התפלל הגר"א בכל יום**, כשבירך 'וצאצאי עמך בית ישראל'... והיינו כנ"ל שכל אחד מישראל מתפלל על כל אחד ואחד מישראל ומן הדורות הבאים, כי קבלת התורה צריכה להיעשות ע"י כולם

את אותה נביעה. ת"ח זה תחילה שומע את תורת רבותיו ורק אח"כ מעמיק בהם ומגיע לנביעה פנימית משל עצמו. זוהי 'דעת'.

לכן נמשלה כאן התורה ל'באר' דוקא, 'באר חפרה שרים, כרוה נדיבי עם, במחוקק במשענותם, ומדבר מתנה', **התנאי לקבל את התורה כ'מתנה' שיהיה לו חלק אישי ומיוחד לו, זהו רק אם הוא כבאר שמקבל תחילה את החופרים והמלמדים שמעמיקים אותו עוד ועוד**, עד שפורצת ממנו נביעה משל עצמו.

מעניין לדעת | אכילת אדמה – מזינה!

בסוגיא שלנו מבואר ש"עפר" איננו ראוי לאכילה. אך כנראה שהיה דרך לאכול עפר לצורך רפואה, כמבואר בגמרא בשבת דף קיג, א שדנה "מהו לאכול אדמה בשבת" [האם יש בזה איסור משום רפואה בשבת, רש"י], והשיבה דגם בחול יש בזה איסור אוכל בשר אבותיו או שקצים ורמשים שנימוחו בה. והעיקר, משום סכנה, שהזרעים שאוכל עלולים לצמוח באדמה שבמעיו. עיי"ש.

וכן אנו לומדים על רבי אלעזר בן הורקנוס שמחמת דוחקו אכל רגבי עפר והמשיך ללמוד תורה. הרי שהעפר מזין את הגוף.

כך גם אצל הנחש אומר הקב"ה "ועפר תאכל כל ימי חיך", ובפשטות הכוונה כפשוטה שהוא אוכל גם עפר, עיין יומא פה, א.

ובאמת האדמה מלאה ברכיבים תזונתיים, מינרלים למיניהם וכדומה. והרי בעצם "המזון" של הצמחים שאנו אוכלים מגיע ממה שהם יונקים מן האדמה, נמצא שאנו אוכלים בעצם אדמה שעברה "עיבוד" לצמח ולפרי. [ולכן בע"ח נחשבים מחוברים לקרקע כי אוכלים מן המחובר לקרקע, היינו שאנו בעצם חיים מן האדמה שמכניסה תכונותיה לצמח, שמכניס תכונותיו לפרי, שמכניס תכונותיו לאוכל]. וזהו משמעות הברכה "המוציא לחם מן הארץ" – אין הכוונה רק על מקום היציאה, שהוא יוצא ממקומו שבארץ, אלא שהוא נהפך מן הארץ להיות לחם.

הגה"צ **רבי אורי זוהר** זצ"ל אמר פעם לרחוק אחד שהתפלא על כך שהאדם נברא מן האדמה, **אני יכול להראות לך גם בימינו כיצד אדמה נהפכת לבן אדם!** הלה הגיב בחוסר אמון, אך רבי אורי המשיך: תחילה אשאל אותך שאלה, הרי בתחילת חודשי ההריון גודל העובר הקטנטן הוא ס"מ אחד, כיצד בסוף ההריון הוא גדול פי מאות ואלפים, מניין הגיע כל הבשר שהתווסף בו? אמר הלה: מן המזון שמקבל הילד מאמו. המשיך רבי אורי: ומניין יש לאמא מזון במעייה? השיב: מן האוכל שהיא אוכלת. אמת. אך הבה נחשוב, הרי

דרכי הלימוד | להיות באר, לא מעיין אך גם לא בור...

זקני רש"ש לוי' זצ"ל אמר באחת משיחותיו (עפ"י דברי הגר"ש פישר זצ"ל) דהנה, מצאנו שהתורה נמשלה לבאר מים, "באר חפרה שרים, כרוה נדיבי עם". וצריך להבין למה התורה נמשלה דוקא לבאר מים, והן אמנם דברי התורה נמשלו למים, אבל למה נקטו דוקא 'באר' ולא 'מעין' או 'בור' מקוה' וכדומה.

והנה ישנם ג' מיני דרגות במקורות המים, יש 'בור', והוא מקוה מים שמטהר חלק מן הטמאים אבל צריך לזה תנאים ארבעים סאה ושלא יהיו זוחלין ולא שאובין, וזו הדרגה הנמוכה ביותר.

למעלה מבור המקוה הוא **המעין**, שמטהר גם את הזב ולא בעיניו בו ארבעים סאה רק שכל גופו יבוא בהם, ומטהר אפילו בזוחלין. אלא שיש למעיין חסרון אחד – הוא לא נעשה ע"י אחרים (כמו המקוה) אלא מעצמו הוא נובע ממקורו, וכיון שכל כוחו משל עצמו הרי אם הוא עצמו יפסיק לנבוע ממילא ייבש המעיין (ובבקשה הנודעת 'שלא ייבש המעיין') ואין שום עצה להחיותו, כי אין לו אלא משל עצמו. משא"כ המקוה שהאנשים מילאו אותה, הרי גם אם התייבשו המים, יכולים הם לחזור ולמלא אותה.

והדרגה השלישית הגבוהה, הוא ה'**באר**', הבאר גם הוא נובע מים חיים כמעין, אבל אין נביעתו מעצמה אלא ממעשי אחרים שחפרוה ('באר חפרה שרים כרוה נדיבי עם'), ולכן אם ייבש הבאר, יוכלו החופרים לחזור ולחפור בה עד שתנבע שוב מים חיים.

כך הם ג' מידות בתלמידי חכמים, יש תלמיד חכם שאינו מכיל אלא את מה שלמד מרבותיו ושומר עליו כבור סוד שאינו מאבד טיפה, אבל משל עצמו אין לו שום כוח נביעה, והרי הוא כבור מקוה שאין לו אלא מה שנתנו בו. זוהי דרגת 'חכמה'.

למעלה ממנו הוא ת"ח שמבין דבר מתוך דבר, ונובע חידושים ופירושים משל עצמו כמעין הנובע, אך איזו נביעתו מכוח רבותיו אלא מכוחו העצמי, ואם כוחו ייחלש או יתעקם הרי אין תיקון לנביעתו. זוהי דרגת 'בינה'.

עולה על כולנה הוא 'הבאר' – ת"ח שיש לו נביעה פנימית של חידושים ורעיונות, אבל הנביעה הזו נעשתה ע"י רבותיו שחפרו בו ויצרו אצלו כוח זה של נביעה, אין הוא נשען על כוחו בלבד, אלא על כוח החופרים בו – רבותיו – שלימדוהו כיצד להעמיק ולהגיע לשורש הסוגיא ולהוציא ממנה נביעות מים חיים. ת"ח זה הרי הוא כבאר שיש לו ב' המעלות, גם כוח נביעה עצמי וייחודי, וגם כוח רבותיו שחפרו ויצרו אצלו

פטור", וכן פסק הרמב"ם (שבועות ה,ה) שמי שנשבע לאכול ולא אכל אלא עפר פטור, כי באכילת עפר הוא מקיים את שבועתו שהרי החשיבו בכך לאוכל.

לאור מה שנתבאר לעיל, הדברים מובנים יותר. שהרי סוף סוף הוא ניזון מן האדמה והיא מתעכלת במעיו, ושייך בה אכילה אף שאין דרך לאוכלה.

לפי"ז אם ישבע לאכול **ויאכל גרגירי מתכת או פלסטיק** וכו', דברים שאינם מזינים או מתעכלים כלל, לא יצא בזה את חובת שבועתו כיון שלא שייך בזה אכילה כלל.

היסטוריה | עצת רבינו ישראל סלנטר בזמן המגיפה

מספרים שכאשר השתוללה מגיפת הדבר בוילנא ואסרו הרופאים בכל תוקף להתענות ביום הכיפורים, הציע רבינו ישראל סלנטר זצ"ל עצה מחוכמת איך לא יעברו על איסור אכילה ביום הכיפורים:

הרי הר"ן כתב שהנשבע שלא לאכול אינו אסור בפחות מזה משום "חצי שיעור", כיון שאין איסור שבועתו רק על כזית, ולא אמרין לאסור בזה משום "חצי לאיצטרופי". וכתב הש"ך שאם אומר בפירוש שלא יאכל כזית, בזה לכו"ע – גם החולקים על הר"ן – ס"ל שאין איסור בפחות מכזית.

ואם כן, יכול להישבע בערב יום הכיפורים שלא לאכול כזית מאכל, וממילא כשיגיע ליל יום הכיפורים לא יחול האיסור, שהרי אין איסור יום כיפור מוסיף ולא כולל יותר משבועתו שלא לאכול. וממילא, כאשר אין לו אלא איסור שבועה, מותר לו לאכול חצי שיעור, כדברי הר"ן. [ואין לדחות שא"כ מצד יום הכיפורים יחול עליו איסור חצי שיעור, זה לא יתכן, כי איסור חצי שיעור הוא משום דחצי לאיצטרופי, אבל כאן אם יצטרף לשיעור לא יהיה מצד יום הכיפורים כלל...]

וכן ראיתי ב"חשוקי חמד" שהביא מספר "חמדת שלמה" שהגרש"ק זצ"ל בעת חליו, כשהרופאים ציוו עליו שלא יצום ביום הכיפורים, עשה בעצמו עצה כעין זה.

הזורע הניח באדמה רק גרעין קטן, מהיכן הגיע כל החומר העצום והגדול פי אלפי אלפים שנקרא צמח או אילן שאת פירותיהם אוכלת האמא? אמר הלה: מן המזון אשר מקבל הגרעין מן האדמה. הוי אומר, סיים רבי אורי, שהאדמה הפכה לצמח, והצמח הפך לאדם!...

משרות לתורה | גיאופגיה – אכילת אדמה

אכילת אדמה נקראת בלשון החוקרים "גיאופגיה", באנציקלופדיה ערך גיאופגיה כתוב שמחקרים על בעלי חיים ותרבויות אנושיות מצאו ש**גיאופגיה** אינה בהכרח הפרעה. למעשה, אדמה יכולה להתעכל מצוין. כיום, החוקרים כבר מסתכלים באור אחר על אכילת אדמה ומגלים שהתנהגות זו לרוב מספקת מינרלים חיוניים ומהווה נוגדן לרעלנים ממזון ומהסביבה.

נטרול רעלנים על ידי אדמה חרסיתית מוסבר בכך שחרסית בתמיסה מימית מכילה מולקולות בעלות מטען שלילי הסופחות אליהן רעלנים רבים הטעונים במטען חיובי. חלקיקי החרסית סופחים ומסיעים החוצה מהמעיים רעלנים שונים ומונעים את ספיגתם לזרם הדם.

מחקרים חוצי-תרבויות תיעדו גיאופגיה אצל נשים לפני לידה כטיפול במה שמכונה בחילות-בוקר. נשים באזור התת-סהרה ובמזרח ארה"ב דיווחו כי הן אוכלות חרסית כדי להפחית את התופעות הלא נעימות הללו.

יש לציין כי גאופגיה תועדה כפרקטיקה לטיפול בבעיות עיכול כגון בחילות, הקאות ושילשולים מזה אלפי שנים, אצל בני אדם וחיות בכלל ולא רק אצל נשים לפני לידה.

ביאור | נשבע שיאכל ואכל עפר – פטור, מדוע?

גירסת הרבה ראשונים בדברי רבא "שבועה שאוכל ואכל עפר